

Herstel van de historische wallen in de heemtuin

Rondom het heemtuinbos ligt een historische wal. Deze wal is al terug te vinden op kaarten van rond 1832. Het landschap was in het verleden doorweven met dergelijke wallen.

Historie

Houtwallen, of beter wallen, worden al sinds mensenheugenis aangelegd. Met de introductie van de landbouw (in de Lage Landen circa 3500 voor Chr.) werden wallen en greppels aangelegd om vooral akkers te beschermen tegen wild, loslopend vee en mensen. Tevens dienden wallen als grensaanduiding en houtleverancier. Hierbij moet vermeld worden dat de meeste wallen gemaakt werden door het uitgraven van een greppel. Deze greppel is de feitelijke grens en dus niet de wal zoals vaak gedacht wordt.

De historische wallen die wij in de tegenwoordige tijd nog kennen, zijn de restanten van deze oude functionerende wallen. Vanaf de middeleeuwen werden wallen ook gebruikt om hakhoutbosjes te beschermen. Deze zogenaamde geriefbosjes vervulden belangrijke functies en waren zodoende het beschermen waard. Er is een document uit 1596 van Kartuizer monniken in Brabant waarin beschreven is onder welke voorwaarden een perceel eiken hakhout met wallen geoogst mag worden. Over de wal met zijn eiken begroeiing staat het volgende (vrij vertaald naar Georg Müller 2013): “.....de eiken op de wal mogen mee geoogst worden, echter moeten er voldoende blijven staan om na het oogsten de wal door het knikken van de resterende eiken weer af te sluiten, zodat de koeien niet meer bij het jonge lot kunnen komen....”. Dit beschrijft de dubbele functie van de wal met zijn begroeiing, houtproductie en kering van in dit geval koeien. Ze hadden dus zowel een functie bij het begrenzen van percelen en als vee- en/of wildkering. Door het verliezen van hun oorspronkelijke functie zijn veel van deze wallen inmiddels verdwenen of vrijwel onherkenbaar geworden.

Situatie in de heemtuin

In de heemtuin zijn delen van de wal die het oorspronkelijke geriefhoutbosje begrenzen, nog goed herkenbaar. Andere delen minder. De wal aan de zuidzijde en de noordzijde van het heemtuinbos zijn nog grotendeels onverstoord. De wal aan de westzijde is met moeite zichtbaar en de wal aan de oostzijde is in het verleden deels aangevuld en opgehoogd met plaggen. De greppel ontbreekt aan die zijde en er zijn daar geen restanten van de oorspronkelijke beplanting terug te vinden.

De wal die tussen de akkers in de heemtuin en de Bosweg in ligt, is niet historisch. Deze is in de 80-er jaren nieuw aangelegd. Deze wal heeft echter wel de karakteristieke verdichte vee- en wildkerende heg zoals die vroeger op wallen aanwezig was.

Van origine bestond een wal dus uit de volgende elementen:

- De wal zelf
- een bijbehorende greppel
- ondoordringbare beplanting op de wal

Doel

Om het verhaal van wallen beter te kunnen vertellen en in beeld te brengen, is een plan opgesteld om de historische wallen in fases te herstellen en deels te reconstrueren. In januari 2026 is een projectplan gepresenteerd, met daarin de benodigde acties en de daarmee gepaard gaande kosten. Op basis daarvan heeft de gemeente Heumen een initiatiefsubsidie toegekend van € 6.000,00. Samen met de beschikbare menskracht en middelen van de heemtuin kunnen we daarmee de eerste fase van het project gaan uitvoeren. Het doel is om bij het 50-jarige bestaan van de heemtuin in 2028 het herstel en de reconstructie van de wallen te hebben afgerond.

Uitvoering najaar 2026

Binnen enkele weken zullen we starten met de uitvoering van de eerste werkzaamheden. Op korte termijn worden daarvoor de eerste ingrijpende maatregelen uitgevoerd. Hieronder volgt een overzicht van deze werkzaamheden.

Oostelijke wal

Het accent ligt dit najaar op de oostelijke wal tussen het heemtuinbos en de Bosweg in (deel 2 en 3 op de kaart). Het noordelijke deel van deze wal (2 op de kaart) zal volgens originele maatvoering worden gereconstrueerd. De greppel wordt opnieuw gegraven en de wal zal in zijn oorspronkelijke hoogte en breedte met een steil talud en een flauw talud worden hersteld. Daarna wordt de wal beplant met zomereiken die op een vergelijkbare manier beheerd gaan worden als de niet historische wal tussen de akkers en de Bosweg (deel 1 op de kaart).

Het zuidelijke deel van deze wal (deel 3 op de kaart) wordt vrijwel volledig overschaduwd door grote Amerikaanse eiken. Zolang deze bomen er staan, is herstel van de beplanting zoals die op een wal hoort te groeien, kansloos. Het eerste wat dit najaar dan ook opgepakt wordt, is dat 16 Amerikaanse eiken geveld gaan worden. 8 van deze Amerikaanse eiken staan op de wal en 8 stuks staan aan de overzijde van de Bosweg, maar geven zo veel schaduw dat de beplanting zich niet goed kan ontwikkelen als ze gehandhaafd blijven. Daarnaast produceren deze eiken veel makkelijk kiemende zaden waar concurrentiekrachtige jonge bomen uit groeien. Het handhaven van deze eiken maakt een goed beheer van nieuwe beplanting op de wal dan ook vrijwel onmogelijk. Tot slot is de Amerikaanse eik een exoot die, ten opzichte van de inheemse eiken die op de herstelde wal zullen worden aangeplant, slechts aan weinig organismen voedsel biedt.

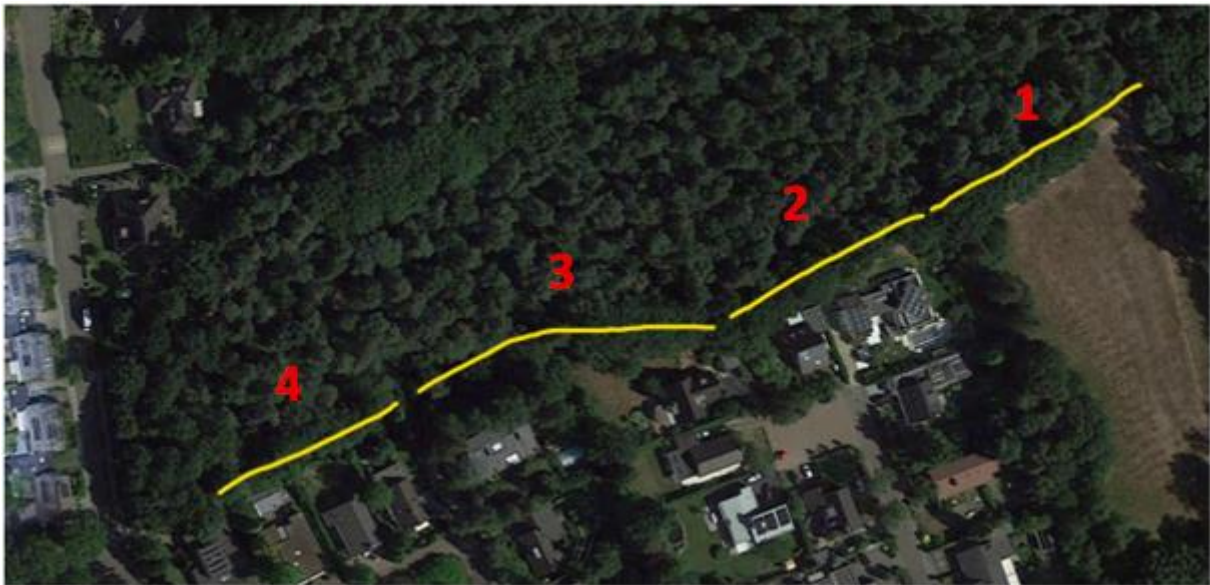
De komende maanden zullen deze Amerikaanse eiken, na uitvoering van een quick scan op aanwezige flora en fauna, worden afgezaagd en zal het grondwerk plaatsvinden. Ook wordt er in het heemtuinbos langs deel 3 van de wal een wandelpad gemaakt zodat de herstelde wal goed gezien en beleefd kan worden.

Een deel van de reconstructie naar de originele maatvoering zal in handkracht worden uitgevoerd. Daar volgt later nog nadere informatie over.

Zodra het grondwerk is uitgevoerd, wordt de wal ingeplant. Het plantwerk staat gepland voor de periode november – januari.

Zuidelijke wal

Het accent voor de werkzaamheden aan het zuidelijke deel ligt op vak 1. Hier grenst een stuk van de historische wal aan het grasland buiten de heemtuin. Op dit deel van de wal staan zeer oude eikenstobben. Aan de zuidrand tussen het grasland en de wal zijn door de jaren heen zaailingen van bomen opgekomen die de oude eikenstobben steeds meer in de schaduw zetten. Om te voorkomen dat de oude stobben door lichtgebrek (deels) af gaan sterven wordt hier de voor de wal staande beplanting weggehaald.

Meer informatie?

Mocht u meer willen weten over de plannen dan kunt u altijd in de heemtuin langskomen voor nadere informatie. Iedere 2e en 4e zaterdagochtend van de maand zijn vrijwilligers tussen 9 en 12 in de heemtuin aan het werk. Dan is er altijd wel iemand die u meer kan vertellen.